

YER BOSHQARUVINING ASOSIY TUSHUNCHALARI

Niyazov Sherali Narzullayevich

“TIQXMMI” milliy tadqiqot universitetining
Qarshi irrigatsiya va agrotexnologiyalar instituti magistri.

niyazovsherali83@gmail.com

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada yer tuzish va boshqarish sohasidagi ishlarni qo‘llab-quvvatlash uchun asos bo‘lgan va foydalaniladigan amaliyot haqida so‘z yuritiladi.*

***Аннотация:** В данной статье рассказывается о практике, которая является основой и используется для обеспечения работы в сфере землеустройства и землеустройства.*

***Abstract:** This article describes the practice that is the basis and is used to ensure work in the field of land management and land management.*

***Kalit so‘zlar:** kadastr, yer tuzish, boshqaruv, xo‘jalig, munitsipalitet, optimallashtirish, ro‘yxatdan o‘tkazish.*

***Ключевые слова:** кадастр, землеустройство, управление, хозяйство, муниципалитет, оптимизация, регистрация.*

***Keywords:** cadastre, land management, management, economy, municipality, optimization, registration.*

Yerdan oqilona foydalanish - xalq xo‘jaligini rivojlantirish manfaatlariga maksimal mos tushuvchi va ajratilgan maqsadlarga erishishda eng katta samaradorlikni, atrof muhit bilan o‘zaro optimal ta‘sirni va ham foydalanish, ham ajratish jarayonlarida uni har tomonlama muhofaza qilishni ta‘minlovchi yerdan foydalanish hisoblanadi.

Yer tuzish tizimining tarkibiy qismlari - qonunlar bilan belgilangan yer tuzish ishlari; aniq, qonuniy belgilangan yer tuzish ishlarini bajarish tartibi; yer tuzish hujjatlarining tasdiqlangan ro‘yxati; yer tuzish faoliyati bilan shuhullanuvchi maxsus tashkil etilgan yer tuzish xizmati; yer tuzishni tashkil etish; yer tuzish qatnashchilari; mutaxassislarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimi.

Yer munitsipalitetning eng muhim iqtisodiy resurslaridan biri bo‘lib, ikki tomonlama xususiyatga ega. Bir tomondan, bu tabiiy resurs va shahar (qishloq) rejalashtirishning jismoniy asosidir. Boshqa tomondan, bu xarajat. Xorijiy mamlakatlarda yerdan foydalanganlik uchun to‘lovlar munitsipalitetlarning moliyaviy resurslarining salmoqli qismini tashkil qiladi. O‘zbekistonda yerga qiymat sifatida

munosabat endigina shakllantirilmogda va undan foydalanishdan olinadigan daromadlar (yer solig'i va ijara) ulushi mahalliy byudjet daromadlarining 4-5 foizidan oshmaydi.

O'zbekiston hududida joylashgan yerlar mamlakatning yer fondini tashkil qiladi. Yer fondi - aholining istalgan qismi ixtiyorida bo'lgan barcha yerlar.

O'zbekistonning yer qonunchiligiga muvofiq, mamlakatning barcha yerlari asosiy maqsadiga ko'ra 8 toifaga bo'linadi, ularning har biri foydalanish va himoya qilishning ma'lum huquqiy rejimiga ega:

- qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan;
- aholi punktlari (posyolkalar);
- sanoat, energetika, transport, radioeshittirish, aloqa, televideniya, informatika, kosmik faoliyat, mudofaa, xavfsizlik va boshqa maxsus maqsadlar uchun yerlar;
- suv fondi;
- alohida muhofaza etiladigan hududlar va ob'ektlar;
- o'rmon fondi;
- zahira yerlari;
- tarixiy madaniy meros yerlari

Yerlardan foydalanishdagi cheklashlar - hududning maxsus huquqiy tartibidan, yerlarni ekologik himoyalash, tuproqlar unumdorligini saqlash, atrofdagi tabiiy muhitni muhofaza qilish talablaridan kelib chiqadi.

Amaldagi qonunchilik va o'rnatilgan an'analarga ko'ra, O'zbekistonda yerlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish yerlar va yerlarning toifalari bo'yicha ichki dengiz suvlari va hududiy dengiz bilan qoplangan yerlarni yer fondiga kiritmasdan amalga oshiriladi. Yerning davlat hisobini yuritishning maqsadi yerdan oqilona va samarali foydalanishni ta'minlashga qaratilgan boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo'lgan hududlar chegaralaridagi yerlarning miqdoriy, sifat va huquqiy holati to'g'risida tizimlashtirilgan ma'lumotlarni olishdan iborat.

Mamlakatda shakllanayotgan yer tuzish tizimi mamlakat va jamiyatning huquqiy, siyosiy, tashkiliy, iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy sharoitlarini hisobga oladi.

Menejment - bu butun jamiyatga yoki uning alohida bo'g'inlariga ularning sifat xususiyatlarining saqlanishi, ularning normal ishlashi, takomillashtirilishi va rivojlanishi, tizimning belgilangan maqsad sari muvaffaqiyatli harakatlanishini ta'minlash uchun ta'sir qilish.

Yer tuzish davlat, uning hududi va yerdan foydalanish va uni tasarruf etishdan kelib chiqadigan munosabatlarni boshqarishning bir qismidir.

Yer tuzish va yer munosabatlarning quyidagi turlari mavjud:

- umumiy davlat boshqaruvi;
- idoraviy (tarmoqli);
- mahalliy;
- xususiy (fermada) boshqaruv.

Umumiy davlat boshqaruvi umumiy va maxsus vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi va u hududiy xususiyatga ega. Bu ma'lum bir hududdagi barcha yerlarga (butun O'zbekiston respublikasi, viloyatlar, ma'muriy tumanlar, shaharlar), yer toifasidan va yer uchastkasiga bo'lgan huquq sub'ektlaridan qat'i nazar qo'llaniladi.

Vazirliklar, qo'mitalar, davlat xizmatlari tomonidan amalga oshiriladigan yerlarni idoraviy (tarmoqli) boshqarish yerlar berilgan korxonalar, tashkilotlarning bo'ysunishi tamoyiliga asoslanadi. Boshqaruvning bu turi idoraviy yerlarning hududiy taqsimlanishiga bog'liq emas. Idoraviy boshqaruvning o'ziga xos xususiyati ma'lum bir vazirlik, davlat qo'mitasi yoki davlat xizmatining yer resurslarini ixcham bo'lmagan joylashtirishdir.

Mahalliy davlat hokimiyati o'zini o'zi boshqarish organlariga yuklangan bo'lib, u umumiy va maxsus bo'lishi mumkin. Mahalliy (shahar) boshqaruvi munitsipalitetlar (ma'muriy tumanlar, shaharlar va boshqa aholi punktlari, qishloq tumanlari) hududida qonunchilik normalari doirasida amalga oshiriladi.

Adabiyotlar:

1. Avezbaev S. Yer tuzishning ilmiy asoslari. – Toshkent.: “Yangi asr avlodi”, 2002. – 225 b.
2. S.Avezbayev, S.N.Volkov. Yer tuzishning ilmiy asoslari. T.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2006. – 196 b.
3. Avezbaev S. Ratsionalnoe ispolzovanie zemel v nizovyax Amudari. T.: Mehnat, 1990.
4. Avezbaev S., Volkov S.N. Yer tuzish iqtisodi. T.: Yangi asr avlodi, 2002.
5. Avezbaev S., Volkov S.N. Yer tuzishni loyihalash. T.: Yangi asr avlodi, 2004.